لەمەڕ تیۆری دیموکراســــــــــییەوە

کارڵ پۆپەر

و.لەئاڵمانییەوە هەڵۆ بەرزنجەیی

تێبینی: ئەم ووتارە لە گۆڤاری Der Spiegel ئاڵمانیدا ساڵی 1987 بڵاوکراوەتەوە ئەودەمە DDR مابوو.

ئارەزووی هەرە گەورەم سروشت و زانستی سروشتە ، گەردووناسی . لەوەتەی لە 1919 ەوە وازم لە مارکسایەتی هێناوە ، ئارەزووی سیاسەت و تیۆرییەکانیم تەنها وەك هاووڵاتییەك کردووە . وە هەروەها وەك دیموکراتیکخوازێك . وەلێ بەهۆی هەڵچوونی رووداوە تۆتالیتارییەکانی ساڵانی بیست و سی لەلایەن چەپ و راست ، هاتنە سەرحوکمی هیتلەر لە ئەڵمانیا ، ناچاربووم بیر لە کێشەی دیموکراسی بکەمەوە .ئەگەرچی لە کتێبەکەم دا" کۆمەڵگای کراوە و دوژمنەکانی " ، هیتلەر و نازیم بە تەنها ووشەیەکیش ناو نەهێناوە . ئەمەشم بە هاوبەشییەکی خۆم لە شەڕی دژی هیتلەر دانا . کتێبەکە ، تیۆرییەکی دیموکراسییە و بەرگری لە دیموکراسی لە دژی شاڵاوی کۆن و نوێی دوژمنەکانی دەکات . ساڵی 1945 دەرچووە و هەتا ئێستا هەر لێی چاپ دەکرێتەوە . وەلێ ئەو خاڵانەی من بە گرنگیان دادەنێم ، وام بۆ دەردەکەوێت ، تەنها کەمێك بە تەواوی لێی حاڵیبووبن .

وەك هەموو کەس دەزانێ ، دیموکراسی واتە دەسەڵاتی گەل ، یاخود سەروەرێتی گەل . پێچەوانەی ئەریستوکراتی (دەسەڵاتی باشترین یاخود بەگزادەکان) و مۆنارشی دەسەڵاتی تاکە کەس . بەڵام بۆ ئێمە بە تەنها مانای ووشەکە بەس نییە . کەواتە لە هیچ شوێنێ گەل حوکم ناکات . لە هەموو شوێنێ رژێمەکان حکوم دەکەن . هەروەها بە داخەوە بیرۆکراتی ، واتە ئەو کارمەندانەی کە بە زەحمەت یاخود هەر ناتوانرێت رابکێشرێنە بەردەم لێپرسینەوە. جگە لەوە بەریتانیای مەزن ، دانیمارك ، نەرویج و سوید حکومی پادشایین . هەمان کات نموونەیەکی زۆر باشی دیموکراسین . (لەوانەیە بە هەڵاواردنی سوید کەوا بیرۆکراتی باح نابەرپرسیارانە دەسەڵاتی دکتاتۆرانە پیادە دەکات) .تەواو بە پێچەوانەی DDR کۆماری ئاڵمانیای دیموکراتییەوە ، کە خۆی بە دیموکرات دادەنێ ، بەڵام بەداخەوە بە ناهەقانە .

لە راستیدا ئەمە لە چییەوەسەرچاوە دەگرێت ؟

لە هەقیقەتدا دوو جۆر فۆڕمی دەوڵەت هەیە . ئەوەی تێیاندا شیاوە لە رژێمەکان بێ خوێنڕشتن بە رێگای دەنگدانەوە رزگارمان بێت. یان ئەوەی کەئەمەی تێیاندا شیاو نییە . مەسەلەکە لێرەوە سەرچاوە دەگرێت. نەك لەوەی پیاو چۆن فۆڕمی دەوڵەتەکە ناو دەنێت ...

هەڵبەت بە شێوەیەکی ئاسایی مرۆ فۆڕمی یەکەم ناو دەنێت (دیموکراسی) و دووەم فۆڕمی (دکتاتۆری) یان ستەمکاری . بەڵام مەسەلەکە کێشە و هەرا نییە لەسەر ووشەی وەك (کۆماری ئاڵمانیای دیموکراتی) . ئەوەی بڕیاردەر و گرنگە هێنانەخوارەوەی رژێمێکە بەبێ خوێنڕشتن . بۆ هێنانەخوارەوە و لابردنی رژێمێك میتۆدی جیاواز هەیە . باشترین میتۆد دەنگدانە ، هەڵبژاردنێکی نوێ ، یاخود دەنگدانی دەستەیەك لە پەرلەمانێکی هەڵبژێردراوو دەتوانێ رژێمەکە بروخێنێ .ئا ئەمەیە مەسەلەکە !. ئیدی لەبەرئەوە هەڵەیە گەر پیاو جەخت لەسەر پرسیارەکە بکات (وەك چۆن لە ئەفلاتونەوە هەتا مارکس و دواتریش هەر دەکرێتەوە). کێ دەبێت حوکم بکات ؟. میللەت (

ڕەشووڕووت) یاخود پوختە باشەکان ؟ کرێکار یاخود کاپیتالیست (خراپ)؟ زۆرینە یاخود کەمینە ؟ حیزبی چەپ یاخود ڕاست وەیان حیزبی نێوەڕاست ؟.

هەموو ئەم پرسیارانە بە هەڵەکراون . مەسەلەکە لەوەوە نەهاتووە کێ حوکم دەکات، هەتا ئەو شوێنەی مرۆ بتوانێ بێ خوێنڕشتن لە ڕژێمەکە ڕزگاری بێت . هەر ڕژێمێك ، کە پیاو بتوانێ دووبارە ڕزگاری بێت لێی ، توانایەکی بەهێزی خرۆشاندن و کاریگەرێتی هەیە ، خۆی وا بنوێنێ کە مرۆ لەگەڵیدا بەختەوەرە .

ئەم توانا و هێزی خرۆشاندن و کاریگەرێتییە ، نامێنێ گەر ڕژێمەکە بزانێ کە مرۆڤ وا بە سانایی ناتوانێ لێی ڕزگاری بێت .

بۆ ئەوەی نیشانی بدەین ، ئەم شێوە تیۆرییە دیموکراسییەئاسانە چەند گرنگە لە پراکتیکدا ، ئارەزوو دەکەم ئەم کێشەیە بەسەر یاسای هەڵبژاردنی ڕێژەییدا بەکار بهێنم .

گەر من لێرەدا ڕەخنە لە یاسایەکی مافی هەڵبژاردن بگرم ، وەك ئەوەی لە دەستووری ئاڵمانیدا چەسپاوە .. دەبێت هەر وەك هەوڵێك و تاقیکردنەوەیەك هەڵبسەنگێندرێت . دەمەتەقێیەك لەمەڕ دیدێکەوە بکرێتەوە کە بە زانینی من بە دەگمەن دەخرێتە بەردەم پرسیارەوە .

مرۆڤ نابێ بە ئاسانی دەستوور بگۆڕێت . وەلێ چاکە ، ڕەخنەگرانە دەمەتەقێ لەسەر بکات .هەتاوەکو هوشیاری ماناکەی بە زیندوویی ڕابگرین .

لە دیموکراسی کیشوەری ئەورووپای ڕۆژئاوادا ، مافی هەڵبژاردن بەربلاوە کەوا لە بنەڕەتەوە لە هەر یەك لە مافەکانی دیکەی هەڵبژاردن خۆی جیادەکاتەوە . بۆ نموونە لە بەریتانیای مەزن و ئەمەریکادا بەرقەرارە و بریتییە لە نوێنەرایەتی ناوچەیی (بازنەیی) . لە بەریتانیا هەر ناوچەیەکی هەڵبژاردن نوێنەرێکی خۆی دەنێرێتە پەرلەمان . ئەوەی کەوا زۆرترین دەنگ بە دەست دێنێ ، ئەوەش : چ حیزبێکە ، یاخود سەر بە چ حیزبێکە وەیان بێلایەنە ، بە ڕەسمی حسابی بۆ ناکرێت .ئەو کەسە ئەرکەکەی بریتییە لەوەی بە هەموو هێز و توانای خۆیەوە نوێنەرایەتی بەرژەوەندی هەر

یەکێك لەوانە بکات کە لە ناوچەی هەڵبژاردنەکەی ئەودا دەژین . ئیدی سەر بە حیزبە یاخود نا گرنگ نییە .

هەڵبەتە حیزبەکان هەن و ڕۆڵی گەورە لە پێکهێنانی ڕژێمێکدا دەلیزن . بەڵام گەر نوێنەری ناوچەیەکی هەڵبژاردن باوەڕی وا بێت . کەوا لە بەرژەوەندی ناوچەی هەڵبژاردنەکەدایە (ڕەنگە هی تەواوی میللەتیش) دژی حیزبەکەی خۆی دەنگ بدات یاخود واز بهێنێت . بەو شێوەیە ئەوە ئەرکی سەر شانێتی ئەوە بکات .

چەرچڵ .. گەورەپیاوی دەوڵەتی ئەم سەدەیەمان هەرگیز پیاوێکی چەمەلەخ بوو (دەروێش ـ و) نەبوو و دووجار حیزبی گۆڕیوە .

بارودۆخەکە لە کیشوەری ئەورووپادا تەواو پێچەوانەیە.. هەڵبژاردنی ڕێژەیی دەڵێ ... کەوا هەر حیزبێك هێندە نوێنەرایەتی لە پەرلەمان بەدەست دێنێ ، کە ژمارەی نوێنەرانی حیزبە جیاوازەکان بە پێی توانا لە هەلومەرجێکی تەواودا هێندەی هەقیئەو دەنگانەی کە بە حیزبەکان دراوە .

بەم شێوەیە حیزبەکان لەلایەن دەستووری دەوڵەتەوە دانیان پێدانراوە و لە مافی بنچینەییدا چەسپاون تاکەنوێنەرەکە تەواو بەرەسمی وەك نوێنەری حیزبەکەی هەڵدەبژێردرێت . لەبەرئەوە ناتوانێ خاوەنی ئەو ئەرکە بێت ، بەپێی هەلومەرج دژی حیزبەکەی دەنگ بدات . ئەو تەواو بە پێچەوانەوە لە ڕووی مۆراڵییەوە وابەستەی پارتەکەیەتی . ئەو تەنها وەك نوێنەری ئەو حیزبە هەڵبژێردراوە . (وە ئەگەر نەیتوانی چیدی لەگەڵ ویژدانیدا ڕێك

بکەوێت ، ئەویش ئەرکی مۆڕاڵی سەرشانی هەیە دەستبکێشێتەوە . تەنانەت لەو کاتەشدا گەر دەستوور بۆی نەنووسیبێت) .

دیارە من دەزانم پیاو پێویستی بە حیزب هەیە . هەتا ئێستا هیچ کەسێك سیستەمێکی دیموکراسی دانەهێناوە ، کە بەبێ حیزب هاتبێتەدی ، وەلێ لە لایەکەوە حیزبە سیاسییەکان هەر هەموو شتێکی دڵخۆشکەری دەرکەوتوو نین و لە لایەکی دیکەوە بێ حیزب هیچ ناڕوات .

هەموو دیموکراتییەکەمان حوکمی گەل نین ، بەڵکو حوکمی رژێمەکانە واتە حوکمی سەرۆکی حیزبەکانە . هەتا حیزبەکەش گەورە بێت ، وا کەمتر یەکگرتووە ، وا کەمتر دیموکراسییە. وە ئەوانەی دەنگی بۆ دەدەن کەمتر کاریگەرییان هەیە لەسەر دەسەڵاتی حیزبەکە و پرۆگرامەکەی . ئەو قەناعەتەی پێی وایە هەڵبژاردنی پەرلەمانێك بە پێی یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی باشترین ئاوێنەی رەنگدانەوەی گەل و خواستەکانێتی ، هەڵەیە . ئەوە نوێنەرایەتی گەل و بیروڕاکانی ناکات ، بەڵکو تەنها و تەنها نوێنەرایەتی کاریگەرێتی حیزبەکەی (وە پڕوپاگەندەش) بەسەر جەماوەردا لە رۆژی هەڵبژاردندا دەکات . ئەمەش مەسەلەکە دژوار دەکات . رۆژی هەڵبژاردنەکە ببێتە ئەو رۆژەی کە دەکارێ ببێتە رۆژی دادگای گەل بەسەر ئیشوکارەکانی حکومەتەوە .

کەواتە نە تیورییەکی بەرقەراری دەسەڵاتی گەل هەیە و ..نە تیورییەکی رەواجدار کەوا یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی داوای دەکات . ئیدی پێویستە ئێمە بپرسین : یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی لە پراکتیکدا کاریگەرێتی چۆنە ؟ .

1- لەسەر پێکهێنانی حکومەت .

2 ـ لەسەر هەلومەرجی بڕیاردەری گرنگ ، حکومەتێك دەر بکەن .

1- ... هەتا حیزبەکان زۆربن وا پێکهێنانی حکومەت زەحمەتە . یەکەم ئەمە راستییەکە لە ئەزموونەوە هاتووە و دووەم راستییەکی ئەقڵیشە : گەر تەنها دوو حیزب هەبێت ، ئەو کات دامەزراندنی حکومەت ئاسانترە . بەڵام یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی دەرفەت دەخاتە بەردەم پارتە بچوکەکان ـ کاریگەرییەکی گەورە ـ زۆرجار گردەبڕ- لەسەر پێکهێنانی حکومەت بەدەست بهێنن و گەلێ جار لەسەر سیاسەتی گردەبڕی حکومەتیش ... هەموو ددان بەوەدا دەنێت و هەموو دەزانین ، کە یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی ژمارەی حیزبەکان زیاد دەکات ، بەڵام هەتا ئەو شوێنەی کە مرۆ قبوڵی بکات ، کەوا کرۆکی دیموکراسی بریتییە لە دەسەڵاتی گەل. پێویستە مرۆ وەك دیموکراتخواز ئەم دژواری و زەحمەتە پەسەند بکات ، کە یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی لێرەدا بەڵێ وەك کرۆك بەدیاردەکەوێت .

2 ـ ... بێگومان هەڵبژاردنی رێژەیی و لەگەڵ ئەوەشدا ژمارەی زۆری حیزبەکان لەکوێدا دەرفەت هەبێت کاریگەری خراپتر دەبێ . چی کەوا پەیوەندی بە دەرکردنی گرنگی رژێمێك لە رێگای بڕیاری گەلەوە هەبێت . بۆ نموونە لە رێگای هەڵبژاردنێکی نوێی پەرلەمانەوە ـ (یەکەم) مرۆ دەزانێ کە حیزبی زۆر هەیە بە زەحمەت چاوەڕوان دەکرێت کە یەکێ لەو هەموو حیزبانە زۆرینەی رەها بەدەست بهێنێ . چونکە لەبەرئەوەی ئەم چاوەڕوانییە پێش دێت ، وا بڕیاری گەل دژی هیچ کام لەو حیزبانە راناگەیێندرێ ، هیچ پارتییەك دەرناکرێت وهیچ حیزبێك مەحکوم ناکرێت .. .

(دووەم) مرۆ چاوەڕێ ناکات کە رۆژی هەڵبژاردن رۆژێکی دادگای گەل بێت بەسەر حکومەتەوە . هەندێ جار رژێمەکە رژێمێکی کەمایەتی بووە، لەبەرئەوە لە بارێکدا نەبووە چی بەلای خۆیەوە راستە بیکات ، بەڵکو ناچار کراوە واز لە مافی خۆی بهێنێ. ـ یاخود رژێمێکی هاوپەیمانێتی بووە ، کە هیچ کام لە حیزبەکانی حکومەتەکە تەواو بەرپرسیار نەبووە . بەم شێوەیە پیاو رادێت هیچ کام لە حیزبە سیاسییەکان و هیچ کام لە سەرۆکەکانیان بۆ بڕیاری حکومەت بەرپرسیار بکات..وە هەروەها کاتێ حیزبێك نزیکەی رێژەی 5 یان 10 ی دەنگەکان دەدۆڕێنێت لە لایەن هیچ

کەسێکەوە وەك خەتابار تەماشا ناکرێت ، بەلانی کەمەوە لە لایەن ئەوانەی دەنگیان داوە بە حکومەتەکە . کارەکە تەنها مانای یەك ساتەوەختی هەڵچوون و داچوونی خۆشەویستی لە نێو گەلدا دەگەیەنێ.

(سێیەم) هەروەها لەو کاتەدا کە زۆرینەی دەنگدەران دەیانەوێ حکومەتی پێکهاتووی زۆرینە لابەن، مەرج نییە بتوانن و سەرکەوتن بەدەست بهێنن . هەروەها کاتێ خودی حیزبێك کە هەتا ئەو کاتە زۆرینەی رەهای هەیە (بەو شێوەیەی بتوانرێت بەرپرسیار بکرێت) زۆرینەی خۆی لە دەست بدات وا لە سایەی یاسای هەڵبژاردنی رێژەییدا شیمانە زۆرە ، هەر وەك حیزبێکی گەورە بمێنێتەوە چونکە دەتوانێ بەپشتیوانی بچووکترین حیزب حکومەتێکی هاوپەیمانێتی دابمەزرێنێ .

بەم شێوەیە سەرۆکی حیزبی گەورەی لابراو دەتوانێ حوکمی خۆی درێژە پێبدات ــ دژی بڕیاری زۆرینە و لەسەر بنچینەی بڕیاری حیزبێکی بچوك کە دەکرێت چەند فرسەخێك لەوەوە دوور بێت (ویستی گەل) نوێنەرایەتی بکات .بێگومان هەروەها حیزبێکی بچوکی لەم شێوانە دەتوانێ بەبێ هەڵبژاردنێکی نوێ ، بەبێ راسپاردە و فەرمانێکی نوێ لەلایەن دەنگدەرانەوە حکومەتێك بڕوخێنێ و پێکەوە لەگەڵ حیزبە ئۆپۆزیسیونەکاندا حکومەتێکی نوێ پێکبهێنێ ــ لە گاڵتەجارییەکی ناکۆك بەو بیرۆکەیەی کە یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی بە بنچینە دادەنێت . بیرۆکەی ، کاریگەرێتی حیزبێك دەبێت هاوجووتی ژمارەی دەنگدەرەکانی بێت .

شتی لەم بابەتە زۆر دێتە پێشەوە لەو شوێنەی کەوا ژمارەی حیزبەکان زۆرن و هەن و هاوپەیمانێتی رێسایە و بۆتە شتێکی زۆر زۆر ئاسایی . زۆر راستە کەوا هەمان شت هەروەها دەتوانێ لە وڵاتێکدا روو بدات ، کەوا یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی تێدا نەبێت ــ وەلێ لەم وڵاتانەدا شوێنێکی وەك لە بەریتانیای مەزن یاخود ئەمەریکادا ــ مەیل و ئاراستەیەك سەری هەڵداوە ، کە بە شێوەیەکی سەرەکی دوو حیزبی گەورە بەرانبەر بە یەك دەوەستن و لەگەڵ یەکتردا پێشبڕکێ دەکەن .

بۆ من فۆرمێك بە دیار دەکەوێت ، کە سیستەمی دوو حیزب دەشێ ببێتە باشترین فۆڕمی دیموکراسی . هەمیشە سەرلەنوێ حیزبەکان بەرەو ئەوە دەبات رەخنە لە خۆیان بگرن . گەر یەکێ لەو دوو حیزبە گەورەیە لە هەڵبژاردندا شکستێکی گەورە بخوات ، وا بە شێوەیەکی نەریتی دەست بە
ریفۆرمێکی رادیکالانە لەناو حیزبەکەیدا دەکات . ئەمەش ئاکامێکی پێشبڕکێ و هەرسکردنی روون و ئاشکرای بڕیاری دەنگدەرانە کە ناتوانرێت چاوپۆشی لێ بکرێت . ئیدی بەم شێوەیە حیزبەکان لە رێگای ئەم سیستەمەوە کات بە کات ناچار دەکرێن لە هەڵەکانیانەوە فێر ببن یاخود لە گۆڕدا نەمێنن .

تێبینییەکانم لەسەر یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی مانای ئەوە نییە هەموو دیموکراتخوازەکان ئامۆژگاری دەکەم واز لەو یاسای هەڵبژاردنە بهێنن . من تەنها ئاواتەخوازم دەمەتەقێ لەسەر ئەم باسە ئاراستەیەکی نوێی پێ ببەخشێت ..

ئەو بیروباوەڕەی .. کەپێی وابێ لە بیرۆکەی دیموکراسییەوە بتوانێ لۆژیکانە باڵادەستی مۆڕاڵی سیستەمی یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی هەڵبهێنجرێت و سیستەمی نێودەوڵەتی لە رێگای هەڵبژاردنی رێژەییەوە باشتر ، دادپەروانەتر یاخود دیموکراتییانەتر دابنێ ، لەسیستەمی ئەوەی وڵاتانی ئەنگلۆسێکسۆنیا ، زۆر ساکارەو بەرگەی یەك شتی لێکدانەوەیەکی دوورودرێژ ناگرێت . .

بە کورتی و کرمانجی ... دیدی ئەوەی کەوا یاسای هەڵبژاردنی رێژەیی دیموکراسیترە لەوەی سیستەمی بەریتانیا یاخود ئەمەریکا پتەو نییە لەوێدا پێویستە خودی خۆی پشت بە تیۆرییەکی بەسەرچووی دیموکراسی وەك حکومەتی

گەل ببەستێت (لەلایەنی خۆیەوە دەگەڕێتەوە سەر ناوبراو بە تیۆری سەروەرێتی دەوڵەت). ئەم تیورییە لە رووی مۆڕاڵیەوە بە هەڵەداچووە و تەنانەت پووچەڵیشە . ئەو بیرۆکەیە بەهۆی تیوری دەرکردنی زەبروزەنگی زۆرینەوە بۆڕ داراوەتەوە . .

ئەم بەڵگە مۆڕاڵییە چاك و هێشتا گرنگترە لە بەڵگە پراکتیکییەکە ، کەوا ئێمە لە دوو حیزبی تەواو بەرپرسیار و پێشبڕکێکەر لە نێوخۆیاندا زیاتر هیچی ترمان ناوێت ، تاوەکو دەسەلات بدەینە دەنگدەران لە هەڵبژاردنەکەیاندا بەسەر رژێمەوە لە دادگادا دابنیشین .
هەڵبژاردنی رێژەیی مەترسییەك دەخولقێنێ ، بڕیاری هەڵبژاردنی زۆرینە بچووك و کەمبایەخ دەکات و بەمەش کاریگەرێتی شکستێکی دەنگدان بەسەر حیزبەکەوە ــ کاریگەرییەکی چاکەخواز ، کە دیموکراسی بتوانێ پێویستی پێی بێت .. هەروەها بۆ بڕیارێکی روون و ئاشکرای زۆرینە گرنگە، کە بەپێی رەخسان حیزبێکی ئۆپۆزیسیۆنی چاك و بەهێز هەبێت .
وەکو دیکە زۆربەی کات دەنگدەران ناچاردەکرێن ،رێگەبدەن حکومەتێکی خراپ لەسەر حوکم بەردەوام بێت . لەبەرئەوەی ئەوان بیانوویان هەیە قەبوڵی بکەن ((هی باشتر نایەتە سەر حوکم)).
داخۆ بیرۆکەی داکۆکیم لە سیستەمی دوو حیزب دژی بیرۆکەی کۆمەڵگایەکی کراوە نییە ؟ ئەوە لێبووردن و سنگفراوانی زۆرایەتییەکی بیرورا و تیورییەکان نییە ، بەم شێوەیە پلورالیزمێك . تایبەتمەند بۆ کۆمەڵگای کراوە و عەوداڵبوونی راستییەکانی وە نابێت خودی ئەم پلورالیزمە لە نێو ژمارەی زۆری حیزبەکاندا رابگەیەندرێت؟ . وەڵامی من : . ئەوە رۆڵی حیزبێکی سیاسییە ، حکومەتێك دابنێ یاخود وەك ئۆپۆزیسیۆنێك رەخنەگرانە چاودێری حکومەتێك بکات . ئەوەی پێویستە بۆ چاودێری رەخنەگرانە ، تۆلەرانسی ـ تسامح سنگفراوانی حکومەتێك بەرانبەر بیرورا جیاوازەکان ، ئیدیۆلۆژییەکان و ئاینزاکان چاودێری بکات (تا ئەو شوێنەی ئەم نا ناتۆلەرانسن : ئیدی ئیدیۆلۆژییەکان ، کە ناتۆلەرانسانە ئامۆژگاری دەدەن
،بانگاشەی خۆیان بۆ تۆلەرانسی لە دەست دەدەن)
هەندێ ئیدیۆلۆژی هەوڵ دەدەن ــ بەسەرکەوتن یان سەرنەکەوتن ـــ زاڵ بن بەسەر حیزبێکدا یان حیزبێکی نوێ دابمەزرێنن. . بەم شێوەیە گەمەی گۆڕان دروست دەبێت لەمیانەی بیروراکان ، ئیدیۆلۆژییەکان، ئایینەکان لە لایەك و وە پارتە گەورە پێشبڕکێکەرەکان لە لایەکی دیکە .
بەڵام ئەو بیروباوەڕەی پێی وایە کە ژمارەی زۆری ئیدیۆلۆژییەکان یاخود جیهانبینییەکان دەبێت خۆی لە ژمارەی زۆری حیزبەکاندا رەنگبدانەوە ., ئەو بیرۆکەیە بۆ من وا دەردەکەوێت لە رووی سیاسییەوە بەهەڵەداچووە . نەك هەر لە رووی سیاسییەوە بەڵکو لە رووی جیهانبینیشەوە .
کەواتە پەیوەندییەکی نزیك بە سیاسەتی حیزبەوە بەدەگمەن لەگەڵ بێگەردی وانەی زانست و فەلسەفە دەگونجێت ..